

הקדיש ספר תורה או נאבד אם יצא יד"ח

וכדכתיב בקרא (דברים יז יח) וכתב לו את משנה התורה הזאת והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ויש מפרשים שפירשו וכתב לו את משנה התורה, שבשעה שהוא כותב צריך כבר להיות לו משנה התורה, והיינו שבשעת הכתיבת הס"ת השניה שהיא לשם מלכות, כבר צריך להיות הראשונה תחת ידו. ומזה משמע בדיוק להיפך, דדייקא אצל מלך שצריך להיות לו שני ספרי תורות בשעת כתיבה, וע"כ אם נאבד לו או שלא הניחו לו אבותיו שוב אין בידו שני ספרי תורות, ולכן צריך לכתוב ס"ת אחרת כיון שצריך להיות שני ספרי תורה אצלו דייקא, ומשא"כ אצל איש פשוט אין צריך שיהיה הס"ת תחת ידו דייקא, אלא כיון שקיים ועתה כתבו לכם, והיינו שבשעת כתיבה היתה לכם לפי כמה מפרשים, כבר יצא בזו המצוה בכתיבת הספר תורה גופא, וכבר העיר כן במנחת חינוך שם (ס"ק ט) ע"ש.

ונמצא לפי"ז שאצל ההדיוט שאינו מצווה לקרוא בספר התורה כל ימי חייו, ובמצות כתיבה כבר יצא, וא"כ שפיר דמי אם מקדישולביהמ"ד, ולא גרע כלום מקיום המצוה, וכן אם נאבד כבר קיים המצוה.

אמנם כל זה הוא כפי סברת המפרשים שמצות כתיבה היא מצוה מיוחדת. אבל לפי שיטת הרא"ש והטור והדרישה (יור"ד סי' ע"ב) דעיקר מצות כתיבה היא רק משום ללמדה את בני ישראל, היינו שעיקר מצות הכתיבה היא רק בשביל ללמדה, ולפי שיטתם נראה לכאורה

אמרו חז"ל (סנהדרין כ"א:) על הכתוב (דברים לא יט) ועתה כתבו לכם וגו', אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו. והרמב"ם כתב (פ"ז מהלכות ספר תורה ה"א) וז"ל: מצות עשה על כל איש ואיש מישאל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, כלומר כתבו את התורה שיש בה שירה זו. ובמנחת חינוך (מנחה תריג ס"ק ט) כתב דמלשון הרמב"ם משמע שעיקר המצוה היא הכתיבה ואפי' מכרו או נאבד לו ג"כ יצא בזה.

אמנם בספר תורת חיים (על מס' סנהדרין כ"א) כתב שאין להקדיש ס"ת אלא א"כ כותב לעצמו אחר, ומוכיח מלשון הרמב"ם (פ"ג מהלכות פ"ג ה"א) שאם כתב ספר תורה ונאבד או שהקדישו, לא יצא בכתיבת ספר תורה, דהרמב"ם כ' שם גבי מלך שצריך לכתוב ספר תורה בנוסף על הספר שקיבל מאבותיו ואם נאבד או שלא הניחו לו אבותיו צריך לכתוב שני ס"ת, עיי"ש, ולכאורה ה"ה בכל אדם באם נאבד הס"ת או שהקדישו לביהמ"ד צריך לכתוב ספר תורה אחרת ועדיין לא יצא יד"ח, דבספר תורה שמונח בבית גנוזו אין לחלק בין יחיד למלך לענין אבידה, ע"ש. עוד כתב שם בתו"ח מדכתיב ועתה כתבו לכם, דבעינן "לכם" כמו בארבעה מינים.

ובאמת קצת קשה על ה"תורת חיים" המוכיח ממלך, שהרי מהרמב"ם עצמו וכן מכמה מפרשים לא משמע כן, כי מלך שאני,

* תשו"ח למכון תש"א ולהרב גמליאל רבינוביץ על עריכת מאמר זה.

עשר או עשרים ספרי תורות אסור למכור אותם. ולכאורה מאי טעמא, וא"א לומר הטעם משום ביזוי ספר תורה, כי מה יש בזה יותר כבוד התורה כשהספר תורה הק' מונח בביתו ולא אצל חבירו, אלא צריך לומר הטעם שאסור שימכרנו, כי חכמים הטילו עליו התקנה שלא יוכל למכרם ולא יקדישם, אלא ילמוד הוא ובניו עמו.

ולפי דברי הרא"ש (ס"ט ס"א א) והדרישה (יו"ד ס"ז ע"ג) שבזמן הזה עיקר מצות ועתה כתבו לכם הוא בכתיבת ספרים מפרשי התורה, והטעם לזה נראה דבהיות שבימינו אין אנשים לומדים בתוך ספרי תורה כי אם נותנים אותם בביהמ"ד, א"כ נראה שבטלה המצות עשה של ועתה כתבו לכם, ולכן עיקר המצוה היא בכתיבת ספרים מפרשי התורה, והגם שבבית יוסף (יו"ד ס"ז ע"ג ס"א) כתב שצריך להיות שניהם, אבל עכ"פ בזה ג"כ יוצאים ידי חובת "כתבו לכם".

ולכאורה לפי"ז מחברי הספרים אינם נוהגים כשורה, שהרי מוכרים אותם לאחרים, וא"כ זה הקונה הלא אינו מקיים המצוה של וכתבו לכם מפני שהוא כחוטף מצוה מן השוק (מנחות ז.). ועלה בדעתי עצה לאלו הבעלי מחברים המדפיסים ספרים, שיחלקו ספריהם לשלשה אופנים. חלק א', ישאיר לעצמו בשעת ההדפסה בכדי שילמוד בה, ובזה קיים לעצמו את מצות כתבו לכם ולמדה. חלק ב', לזכות את הרבים להפיץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וישיבות, חלק ג', שדפיס רק לשם מכירה, כמובא בשו"ת אבני נזר (יו"ד ס"ז ע"ג) שאם כל כתיבתו היא רק לשם מכירה אזי הקונה אינו נחשב כחוטף מצוה מן השוק, מפני שהראשון לא קיים שום מצוה בזה, ע"ש. - וזה י"ל ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל לחלקם בהג' אופנים דלעיל, ודו"ק היטב.

שכאשר נאבד לא יצא, שהרי אינו יכול ללמוד בה.

אכן ראיתי באברבנאל שהביא לפרש הפסוק ועתה כתבו לכם, דהיינו שתכתבו ספרי תורות וגליונות, לחלקם לכלל ישראל בכדי שילמדו. ומשמע מזה דעיקר כתיבתו היא בכדי לזכות אחרים ג"כ, וללמדה את בני ישראל ולא רק לעצמו, וזאת ודאי שהוא קודם לאחרים, אבל כשיכול לצאת בזה שמחזיק הספר תורה בביהמ"ד ואף אחרים ילמדו ממנו, אזי בודאי היא יותר טוב ממה שיחזיקנו בביתו.

ולפי זה אפשר לומר שבנאבד נראין דברי ה"תורת חיים" שצריך לכתוב ס"ת אחרת ולא יצא יד"ח, כי סברת ה"תורת חיים" היא דטעם הכתיבה הוא בכדי ללמדה, ואילו בנאבד אין שייך ללמדה, כי פן ואולי ימצאנו עכו"ם או עם הארץ שאינו לומד בזה, ואפי' אם בר ישראל ימצאנו הלא קיי"ל בחז"ל (בבא מציעא כ"ט:) שאם מוצא ס"ת אסור ללמוד בו, וזה שפותח אותו אחת לשלשים יום הוא גם רק לטובתה, שיגלול אותה, וחבירו אסור ללמוד איתו ביחד בזה, א"כ לא יוכל ללמוד בו לא לעצמו ולא לאחרים, ולכן לא יצא יד"ח, והוא הדין אם נשרף י"א דלא יצא יד"ח, ובענין זה נראין דבריו, אבל בהקדישו הרי עיקר המצוה היא בכדי ללמדה גם לאחרים כמ"ש באברבנאל, ואצל משה רבינו היתה עיקר הכתיבה ללמדה, ונאמר בלשון ולמדה שהוא לשון יחיד, ומכאן מוכיחים המפרשים שקאי לכל אחד ואחד ישראל, ועל כל איש ואיש מוטלת המצוה ללמדה לאחרים, והיוצא מכל זה שבאם נאבד הס"ת יצטרך לכתוב אחרת, אבל אם הקדישו אינו צריך לכתוב אחרת, כיון שמקיים את ענין ולמדה והוא בעצמו ג"כ יכול ללמוד בזה.

והנה יש פוסקים (רמב"ם פ"י מהל' ס"ת ס"ב. לנזר יו"ד ס"ז ע"ג ס"א) שכתבו שאפי' אם יש לו